

CHARAKTERYSTYKA MOWY DZIECI OD TRZECIEGO DO PIĄTEGO ROKU ŻYCIA

1. Wstęp

Mowa jest niezwykle ważna w rozwoju dziecka. Umożliwia dziecku komunikowanie się, doskonali jego myślenie, wzbogaca wiedzę, rozbudza ciekawość. Pobudza je do zadawania pytań.

Rozwój mowy dziecka przebiega w czterech etapach:

- okres melodii – od urodzenia do pierwszego roku życia
- okres wyrazu – od pierwszego do drugiego roku życia
- okres zdania – od drugiego do trzeciego roku życia
- okres swoistej mowy dziecięcej – od trzeciego do piątego roku życia Dzieci przedszkolne znajdują się w okresie swoistej mowy dziecięcej.

2. Mowa trzylatka

Trzeci rok życia, a zwłaszcza jego druga połowa, przynosi duże zmiany w rozwoju dziecka. Dziecko rozumie to, co się do niego mówi, jeżeli treść naszych wypowiedzi nie wybiega poza jego dotychczasowe doświadczenia. Posługuje się zdaniem kilkuwyrazowym. Opowiada o tym, co widzi, mówiąc także do siebie.

Trzylatek staje się partnerem w zabawach z rówieśnikami a także w kontaktach z dorosłymi. Kontakty te mogą być jednak utrudnione przez czasami jeszcze mało zrozumiałą, niepoprawną pod względem gramatycznym, artykulacyjnym i przeważnie sytuacyjną mowę.

Trzylatek powinien prawidłowo wymawiać następujące głoski:

- wszystkie samogłoski
- następujące spółgłoski: p, pi, b, bi, m, mi, w, wi, f, fi, ś, ź, ć, dź, ń, i, ki, gi, k, g, ch, t, d, n, l.

Wymienione głoski nie zawsze realizowane są w sposób poprawny ze względu na małą sprawność narządów artykulacyjnych. Zwłaszcza w trudniejszych zestawieniach, czy dłuższych wypowiedziach, bywają zamieniane przez głoski łatwiejsze.

Uwaga:

Dziecko około 3. roku życia może:

- zamieniać głoski / s, z, c, dz/ i / sz, ź, cz, dź/ – na ś, ź, ć, dź,
- wymawiać głoskę / r/ jako / j/ lub / l/, ewentualnie jako / t/.
- zamiast / f/ wymawiać / ch/ i odwrotnie.

Mogą pojawiać się również zamiany samogłosek: a = o, e = a.

Mimo tych zamian mowa dziecka staje się coraz bardziej zrozumiała nie tylko dla najbliższego otoczenia.

3. Mowa czterolatka

Charakterystyka mowy dziecka czteroletniego:

- Dziecko wykazuje ogromną chęć nawiązania kontaktu i dzielenia się swoimi spostrzeżeniami.
- W wypowiedziach jest jeszcze wiele niegramatycznych form, ale pojawia się zaciekawienie poprawnością językową.
- Dziecko pyta o poprawną formę gramatyczną danego wyrazu, a także o znaczenie nowych słów.

- Występuje wiele wyrazów stworzonych na własne potrzeby przez dzieci (są to neologizmy). Nie należy jednak ich utrwalać. Zawsze należy podać dziecku prawidłową nazwę.
- Wypowiedzi wybiegają poza aktualnie przeżywaną sytuację. Dziecko potrafi mówić o przeszłości i przyszłości.

Dziecko czterolatnie zadaje mnóstwo pytań. Na wszystkie pytania dziecka powinniśmy odpowiadać cierpliwie i wyczerpująco. W ten sposób pobudzamy rozwój dziecka i to nie tylko rozwój mowy, ale także i intelektu.

Czterolatek powinien prawidłowo wymawiać następujące głoski:

- wszystkie samogłoski

- następujące spółgłoski p, pi, b, bi, m, mi, w, wi, f, fi, ś, ź, ć, dź, ń, i, ki, gi, k, g, ch, t, d, n, l.

Pod koniec tego okresu pojawia się **s, z, c, dz**, które wcześniej zastępowane były przez ś, ź, ć, dź.

Wymowa dziecka czterolatniego staje się dokładniejsza. Dzięki bardziej sprawnym narządom artykulacyjnym pojawiają się dźwięki wcześniej wymawiane inaczej. Czterolatek powinien prawidłowo wymawiać głoski / s, z, c, dz /. Głoski te (podobnie jak / ś, ź, ć, dź /) powinny być wymawiane z "zamkniętymi" zębami, to znaczy język nie może wysuwać się między zęby.

Uwaga:

W przypadku, kiedy zdarzy się taka międzyzębowa wymowa, powinna być skorygowana przez logopedę. Jest to nieprawidłowość, która nie ustąpi samoistnie.

U niektórych dzieci obserwujemy artykulację głoski / l / przechodzącą w dźwięk drżący / r / lub wręcz pełne wymawianie głoski / r /. Dziecko mówi /rak/ lub /lak/, /ogólek/ lub /ogórek/. Jedna i druga realizacja jest w tym wieku prawidłowa.

Niekiedy też pojawiają się głoski /sz, rz, cz, dź/. Jednak należy pamiętać, że wymawianie ich jako /s, z, c, dz/ a także /r/ jako /l/ jest w tym okresie prawidłowością i cechą wymowy dziecięcej.

4. Mowa pięcioletka

Charakterystyka mowy dziecka pięcioletniego:

- wypowiedzi wielozdaniowe;
- pojawia się zależność przyczynowo-skutkowa;
- dziecko chętnie opowiada, relacjonuje, przewiduje fakty;
- potrafi już opisywać przedmioty podając ich cechy charakterystyczne oraz możliwości zastosowania tych przedmiotów;
- nieprawidłowości gramatyczne zanikają;
- pięcioletek potrafi poprawiać swoje wypowiedzi.

Wymowa w dalszym ciągu doskonali się. Głoska /r/ wymawiana jest prawidłowo. Zdarzają się też nawet objawy hiperpoprawności. Tam, gdzie dziecko wcześniej wymawiało /l/ zamiast /r/ teraz /r/ pojawia się również tam, gdzie ma być /l/, np: /rarka – lalka/, /krór/ – król. Po kilku tygodniach lub miesiącach zjawisko ustępuje samoistnie.

Pojawiają się także głoski /sz, rz, cz, dź/. W przypadku tych głosek też może pojawić się zjawisko hiperpoprawności polegające na nadużywaniu nowo opanowanej głoski. Na przykład zamiast słowa /zeszyt/ pojawić się może /żeszyt/ itp. Wszystkie głoski dźwięczne brzmią dźwięcznie.

Pięcioletek powinien prawidłowo wymawiać następujące głoski:

- wszystkie samogłoski
- następujące spółgłoski: p, pi, b, bi, m, mi, w, wi, f, fi, ś, ź, ć, ń, i, ki, gi, k, g, ch, t, d, n, l, s, z, c, dz, sz, ż, cz, dź oraz r.

Proces rozwoju mowy dziecka nadal trwa. Mogą pojawiać się uproszczenia grup spółgłoskowych tj. zamiany, pominięcia spółgłosek w wyrazach, w których znajduje się kilka spółgłosek obok siebie np. skrzałt, drgnął, pchnąć itp.

5. Podsumowanie

Rozwój mowy to proces indywidualny dla każdego dziecka. Jedne dzieci zaczynają mówić wcześniej i szybciej opanowują trudną sztukę mówienia, inne zaczynają mówić później i wolniej przyswajają sobie wymowę poszczególnych głosek. Stopień rozwoju mowy zależy od wielu różnych czynników. Najważniejsze z nich to psychofizyczny rozwój dziecka i wpływ środowiska. Ważne, aby nauczyciel przedszkola wspierał dziecko w jego próbach zdobywania nowych umiejętności językowych a w przypadku zauważenia niepokojących symptomów informował o tym rodziców.

Literatura

Demel G., Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola . Warszawa 1994

Demel G., Elementy logopedii, Warszawa 1979

Emiluta-Roza D., Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym, Warszawa 2003

Kaczmarek L., Nasze dziecko uczy się mowy, Lublin 1988

Styczek I., Logopedia, Warszawa 1979